วารสารธรรมเพื่อชีวิต
JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE
ISSN: 2822-048X
https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index

Original Research Article

Development Of a Phenomenon-Based Learning Manual for Master's Degree Students in Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

Chaowarit Jongkatkorn[1*]
เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์[1*]

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. Chaowarit Jongkatkorn*
เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus, Thailand.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์
Email: jchaowarit@gmail.com

คำสำคัญ:
การพัฒนาคู่มือ, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน, สาขาวิชาสังคมศึกษา

Keywords:
Model Development, School Administration Model, Management for Success

Article history:
Received: 31/01/2026
Revised: 20/02/2026
Accepted: 20/03/2026
Available online: 28/04/2026

How to Cite:
Jongkatkorn, C. (2026). Development Of a Phenomenon-Based Learning Manual for Master's Degree Students in Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus. *Journal Dhamma for Life,* 32(3), 222-238.

ABSTRACT

This research aimed to: 1) the development of a Phenomenon-Based Learning manual for master's degree students in social studies; (2) to evaluate the Phenomenon-Based Learning management competency of master's degree students in social studies; and (3) to assess the satisfaction of master's degree students in social studies with the Phenomenon-Based Learning manual. The population comprised 15 master's degree students in social studies at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, who were enrolled in Course Philosophy of Education with Curriculum Development, Social Studies Learning Management, and Classroom Management during the second semester of the 2024 academic year. Participants were selected using a purposive sampling method. The instruments utilized in this study included the Phenomenon-Based Learning Management Manual, accompanying lesson plans, an evaluation form designed to assess Phenomenon-Based Learning design competency, an academic achievement test, and a satisfaction questionnaire.

The research follow: 1) The manual was evaluated to be at the highest level of appropriateness and demonstrated an efficiency ratio of 87.51/82.67, which exceeded the established criteria 2) The master's degree students in social studies who utilized the Phenomenon-Based Learning Management Manual

demonstrated an increase in their knowledge and understanding of PBL management, reflecting an improvement of 70.37%. 3) Master's degree students in social studies at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, expressed satisfaction at the highest level.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ 2) ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ประชากร ได้แก่ นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 15 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาและการจัดการชั้นเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน แผนการจัดการเรียนการสอนประกอบการใช้คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน แบบประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจสถิติที่ใช้ ได้แก่ เครื่องมือวัดผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คะแนนเฉลี่ยของคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และใช้ค่าดัชนีประสิทธิผล

ผลการวิจัย พบว่า 1) คู่มือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.51/82.67 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษาที่เรียนโดยคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 70.37 และ 3) นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์มีความพึงพอใจของต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

บทนำ

การศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาปัจเจกบุคคลอันเป็นกำลังสำคัญในการนำไปสู่ การพัฒนาสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างราดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคนของประเทศให้มีศักยภาพ และบุคคลที่มี

บทบาทสำคัญยิ่งกว่าต่อวงการศึกษา คือ “ครู” ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อน ให้วงการศึกษาดำเนินไปในทิศทางหรือเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะขั้นสูงเหมาะสมสอดคล้องกับเศรษฐกิจฐานความรู้สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือการศึกษาขั้นมหาวิทยาลัยในปัจจุบันที่มีการขยายตัวกว้างขวางขึ้น เพื่อการผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงสาขาต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศก็ยังเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ และจากที่คณะกรรมการระหว่างประเทศด้านการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 (เลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์วิสัยทัศน์และมุมมองของนักคิดและผู้นำทางการศึกษาจากทั่วโลก และนำเสนอสี่เสาหลักทางการศึกษาว่าการจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จในศตวรรษหน้าจะต้องเป็นการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ 4 แบบ ซึ่งต้องดำเนินไปตลอดชีวิต ได้แก่ การเรียนเพื่อรู้ (Learning to Know) การเรียนรู้เพื่อที่จะปฏิบัติจริง (Learning to Do) การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to Together) และการเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be)

แนวโน้มคุณลักษณะของครูไทยในทศวรรษหน้าพบว่า ความสามารถทางวิชาชีพครูประการหนึ่งคือความสามารถในการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตร ความสามารถในการกำหนดผลการเรียนรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความเชี่ยวชาญวิชาที่สอนทั้งเนื้อหาและเทคนิคการสอนความสามารถในการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นผู้จัดการ สร้างเครือข่ายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นผู้ที่ร่วมเรียนรู้กับผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นผู้ที่มีความสามารถสอนให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและสามารถใช้กระบวนการวิจัยมาช่วยในการสอน (เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม และคณะ, 2553) นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อนักศึกษาครูสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพเป็นครูใหม่ในสถานศึกษา พบว่า ครูใหม่พยายามเรียนรู้เทคนิคการสอนและการจัดการเรียนการสอนรวมทั้งเรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนโดยมองการเขียนตำราปรุงอาหารที่จะมีรายละเอียดในประเด็นปลีกย่อย มีลักษณะการเรียนรู้ที่เป็นการเลียนแบบหรือการทำตามคำแนะนำของบุคคลอื่น โดยให้ความสนใจกับเนื้อหาวิชาหรือการถ่ายทอดเนื้อหา (Randall & Thornton, 2001) ประกอบกับจากผลงานวิจัยยังพบอีกว่า นักศึกษาครูและครูใหม่ไม่เข้าใจทฤษฎีการเรียนรู้ เทคนิคการสอน การวัดและประเมินผลและปรัชญาการศึกษา ทำให้ไม่สามารถเลือกวิธีเหมาะสมกับผู้เรียนได้ ไม่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีที่เรียนไปสู่การปฏิบัติการสอนจริงในบริบทของห้องเรียน และมีความวิตกกังวลในการจัดการเรียนการสอน (Richert, 1990) ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียน (ทิศนา แขมมณี, 2554) พบว่าครูในสถานศึกษาขาดแนวทางและกระบวนการออกแบบ การเรียนการสอน ซึ่งส่งผลกระทบให้ครูไม่สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ ครูยังต้องการความรู้และทักษะ สภาพการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นจนกลายเป็นปัญหาลูกโซ่จากนักศึกษาครู ครูใหม่ ตลอดจนข้าราชการครูในสถานศึกษา ซึ่งเป็นสภาวะวิกฤตแห่งคุณภาพครูที่ส่งผลต่อวิชาชีพครูดังเช่นปัจจุบัน

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับห้องเรียนแบบไฮบริด เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษาการสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ สถานการณ์เข้า

ด้วยกัน ที่สำคัญที่สุดคือช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายโอนความรู้ แบบบูรณาการจะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้และในทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ (เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์, 2564) เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่า (COVID-19) การเรียนการสอนในห้องเรียน (Onsite) จึงต้องมีการปรับรูปแบบใหม่เพื่อลดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อ และสถานการณ์ดังกล่าวการที่จะต้องออกแบบห้องเรียนยุคใหม่ให้ตอบโจทย์การเรียนการสอนในยุคถัดไป (Next Normal) นั้น ก็สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “รูปแบบการจัดเรียนการสอนที่ทำให้เกิดการเรียนแบบมีปฏิสัมพันธ์ที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างความรู้ใหม่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลโลก (Global Citizen) ที่สามารถดำรงตนในโลกศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ” (Chantem, 2022)

จากสภาพการณ์ปัจจุบันและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่บูรณาการในวิชาสังคมศึกษา การสอนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากหลาย ๆ สถานการณ์เข้าด้วยกัน ที่สำคัญที่สุดคือช่วยให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ การถ่ายโอนความรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้และในทางกลับกันก็จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องของชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนเข้ากับสิ่งที่เรียนได้ จากความสำคัญและปญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะจัดทำคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ให้เกิดคุณลักษณะของครูที่มีคุณภาพในวงการวิชาชีพต่อไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning: PhenoBL) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ผ่านบริบทของโลกจริง โดยใช้ “ปรากฏการณ์” เป็นจุดตั้งต้นในการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน แนวคิดดังกล่าวมีรากฐานสำคัญจากการปฏิรูปการศึกษาของประเทศฟินแลนด์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการพัฒนาองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน (Pibool & Suthasinobol, 2021) การเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงวิชาการ แต่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการสืบค้น การตั้งคำถาม และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบในลักษณะสหวิทยาการ (Jongyung, 2025; Kongrat, 2024) ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด PhenoBL

สะท้อนถึงการเป็นการเรียนรู้แบบองค์รวมที่เชื่อมโยงศาสตร์หลายสาขาเข้าด้วยกัน โดยมีการใช้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์จริงเป็นฐานในการเรียนรู้ ควบคู่กับการส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Chaiwon & Nugultham, 2021; Bubpamas & Songserm, 2024) กระบวนการเรียนรู้มักดำเนินไปอย่างเป็นลำดับ ตั้งแต่การสำรวจปรากฏการณ์ การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไปจนถึงการสังเคราะห์องค์ความรู้และการประเมินผล ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ (Niyomphon et al., 2023) ทั้งนี้ งานวิจัยจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า PhenoBL ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย เนื่องจากผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับประสบการณ์จริง และนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสม (Kongrat, 2024; Insan, 2025)

ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นิยม

ในเชิงทฤษฎี แนวคิด PhenoBL มีความสอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ขึ้นด้วยตนเองผ่านประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้เรียนในฐานะผู้สร้างความหมาย มากกว่าผู้รับสารจากผู้สอน โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) ที่ช่วยสนับสนุนและกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน (Manowaluilou et al., 2022) ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ PhenoBL ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นของผู้เรียน (Chotchuang et al., 2025)

แนวคิดสมรรถนะครูและการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด PhenoBL ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ งานวิจัยในบริบทของประเทศไทยสะท้อนให้เห็นว่าการนำ PhenoBL มาใช้สามารถส่งเสริมสมรรถนะของครูในด้านการออกแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ การจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง และการส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ (Manowaluilou et al., 2022; Bubpamas & Songserm, 2024) อีกทั้งยังช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล และสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการศึกษายุคใหม่ (Chotchuang et al., 2025)

ความพึงพอใจในการเรียนรู้

ในด้านผลลัพธ์ของการเรียนรู้ ความพึงพอใจของผู้เรียนถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะในงานวิจัยเชิงพัฒนา ซึ่งมักพิจารณาร่วมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะของผู้เรียน งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด PhenoBL ส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับความพึงพอใจในระดับสูง เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาการเรียนรู้กับบริบทชีวิตจริงได้อย่างชัดเจน (Kongrat, 2024; Niyomphon et al., 2023) นอกจากนี้ การผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ เข้ากับการจัดการเรียนรู้แบบ PhenoBL ยังช่วยยกระดับประสบการณ์การเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในภาพรวม (Insan, 2025)

โดยสรุป แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานไม่เพียงแต่เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย หากยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของครูและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในบริบทปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

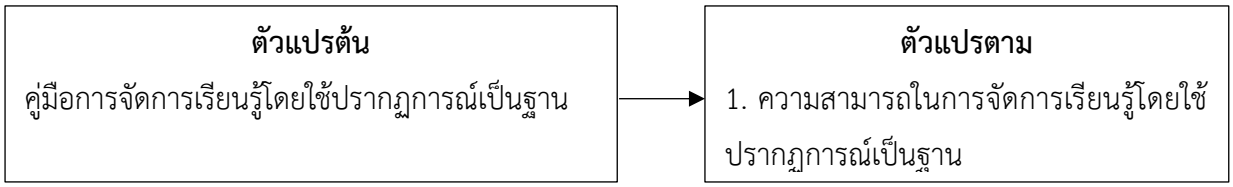

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
2. เพื่อประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. นิสิตมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้หลังใช้คู่มือสูงกว่าก่อนใช้
3. นิสิตมีความพึงพอใจต่อคู่มือในระดับสูง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัย แบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีรายละเอียดการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 15 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา 623101 ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาและการจัดการชั้นเรียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
2. แผนการจัดการเรียนการสอน
3. แบบประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. แบบประเมินความพึงพอใจ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

กระบวนการพัฒนาเครื่องมือและวิจัยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning) มีดังนี้ 1. การพัฒนาเครื่องมือการสอนคู่มือการเรียนรู้ สร้างผ่านการศึกษาเอกสารและให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คนประเมิน ซึ่งผลประเมินอยู่ในระดับ "มากที่สุด"แผนการจัดการเรียนรู้ มี 8 แผน (15 ชั่วโมง) ผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (IOC) และทดลองใช้ (Try Out) โดยเน้นการใช้คำถามกระตุ้น คลิปวิดีโอและสถานการณ์ปัจจุบัน (Hot Issue) เพื่อเร้าความสนใจ 2. เครื่องมือการวัดและประเมินผลแบบประเมินความสามารถ ใช้เกณฑ์ Rubrics 5 ด้าน (30 ข้อ) เพื่อวัดทักษะการออกแบบการสอนของนิสิตแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นข้อสอบปรนัย 5 ตัวเลือก (40 ข้อ) มีค่าความยากง่าย 0.50 - 0.80 และค่าความเชื่อมั่นรวมที่ 0.77แบบประเมินความพึงพอใจ ใช้มาตรประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) 3. วิธีการดำเนินงานและวิเคราะห์ข้อมูลการเก็บข้อมูล เริ่มจากปฐมนิเทศ 1 ชม. สอนจริง 15 ชม. และสังเกตพฤติกรรมพร้อมบันทึกหลังการสอน สถิติที่ใช้ ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การหาประสิทธิภาพ (E_1/E_2) ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ปฐมนิเทศนิสิตเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานพร้อมกับการปฐมนิเทศของกระบวนวิชาใช้เวลา 1 ชั่วโมง จากนั้นดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานจำนวน 6 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 15 ชั่วโมง

2. ศึกษาผลที่ได้เกิดขึ้นจากการการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน โดยการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตในระหว่างการจัดการเรียนการสอนแล้วจดบันทึกในแบบบันทึกหลังการสอนหลังการเรียนทุกแผน

3. ประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ภายหลังเสร็จสิ้นแผนการจัดการเรียนการสอนที่ 6 จากการมอบหมายให้นิสิตวางแผนและออกแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน แล้วเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เวลา 1 - 2 ชั่วโมง และสร้างเงื่อนไข โดยการกำหนดสาระและระดับชั้นที่สอนแตกต่างกันในแต่ละบุคคล จากนั้นส่งแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมทั้งนำเสนอหน้าชั้นเรียน ผู้สอนประเมิน โดยการตรวจแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบกับการนำเสนอเหตุผลสนับสนุน และซักถามตามประเด็นที่ต้องการและให้ได้ข้อมูลประกอบการประเมินเพิ่มเติมจนครบทุกองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มีดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือ

ที่	องค์ประกอบ	ระดับความเหมาะสม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
1	ด้านองค์ประกอบของคู่มือ	4.76	.75	มากที่สุด
2	ด้านองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้	4.61	.70	มากที่สุด
3	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.58	.69	มากที่สุด
4	ด้านการวัดและการประเมินผล	4.69	.59	มากที่สุด
เฉลี่ยรวมทุกด้าน		**4.66**	**.68**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่า ภาพรวมของคู่มือมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.66, S.D. = .68) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคู่มือที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านองค์ประกอบของคู่มือมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$ = 4.76, S.D. =

.75) แสดงให้เห็นว่าคู่มือมีโครงสร้าง เนื้อหา และการจัดลำดับสาระที่ชัดเจน ครบถ้วน และเอื้อต่อการนำไปใช้จริง ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถทำความเข้าใจและประยุกต์ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

รองลงมา คือ ด้านการวัดและการประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.69, S.D. = .59) สะท้อนว่าคู่มือมีแนวทางการประเมินที่ชัดเจน สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถใช้วัดผลลัพธ์การเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ค่อนข้างต่ำยังบ่งชี้ว่าผู้ประเมินมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในขณะที่ด้านองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = .70) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = .69) แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่ากิจกรรมและแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าวอาจบ่งชี้ถึงโอกาสในการพัฒนาเพิ่มเติม เช่น การออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลายหรือสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของประสิทธิภาพของคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

รายการประเมิน	**เกณฑ์ 80/ 80**	
	E_1	E_2
คู่มือการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน	87.51	82.67

จากตารางที่ 2 ค่าประสิทธิภาพของคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ตามเกณฑ์ 80/80 มีค่า 87.51/82.67 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

2. ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มีดังนี้ ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษาที่เรียนโดยคู่มือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

จำนวนผู้เรียน	คะแนนเต็ม	ผลรวมคะแนน		E.I.
		ร้อยละของผลรวมของคะแนนก่อนเรียน	ร้อยละของผลรวมของคะแนนหลังเรียน	
15	40	41.50	82.67	0.7037

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษาที่เรียนโดยคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนคะแนนเต็ม 40 คะแนน ร้อยละของผลรวมของคะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 41.50 คะแนน ร้อยละของผลรวมของคะแนนหลังเรียน เท่ากับ 82.67 คะแนน เมื่อคำนวณโดยใช้สูตรดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ได้เท่ากับ 0.7037 หมายความว่านิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษาที่เรียนโดยคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเพิ่มขึ้น 0.7037 หรือคิดเป็นร้อยละ 70.37 ผลการประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ตารางที่ 4 สรุปคะแนนประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

คนที่	ประเด็นการประเมินด้านที่					รวมคะแนน (150)	ระดับคุณภาพ
	1	2	3	4	5		
1	28	23	35	20	27	**133**	**4**
2	30	24	36	22	28	**140**	**5**
3	27	22	35	20	28	**132**	**4**
4	30	23	37	22	28	**140**	**5**
5	27	22	35	21	29	**134**	**4**
6	30	24	35	19	28	**136**	**5**
7	30	24	32	18	27	**131**	**4**
8	30	23	37	21	26	**137**	**5**
9	29	23	33	20	26	**131**	**4**
10	30	23	34	20	29	**136**	**5**
11	27	22	37	20	29	**135**	**5**
12	30	24	37	21	29	**141**	**5**

13	30	24	33	20	28	**135**	**5**
14	29	22	39	24	28	**142**	**5**
15	23	19	36	19	29	**126**	**4**

จากตารางที่ 4 สรุปคะแนนประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ พบว่า นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์อยู่ในระดับคุณภาพ 5 ดีมาก จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์อยู่ในระดับคุณภาพ 4 ดี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ที่	องค์ประกอบ	ระดับความเหมาะสม		ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
1	เนื้อหามีระดับความยากง่านที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้	4.79	.71	มากที่สุด
2	เนื้อหาเหมาะสมต่อการเป็นครูสังคมศึกษา	4.87	.89	มากที่สุด
3	กิจกรรมช่วยให้นิสิตได้วิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ	4.70	.82	มากที่สุด
4	กิจกรรมช่วยให้นิสิตเข้าใจเนื้อหา	4.64	.51	มากที่สุด
5	กิจกรรมช่วยให้นิสิตเข้าใจการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน	4.67	.83	มากที่สุด
6	กิจกรรมช่วยส่งเสริมให้นิสิตเกิดกระบวนการสืบเสาะ	4.75	.72	มากที่สุด
7	กิจกรรมช่วยให้นิสิตเกิดทักษะการสร้างองค์ความด้วยตนเอง	4.69	.62	มากที่สุด
8	กิจกรรมช่วยกระตุ้นให้นิสิตได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้	4.78	.76	มากที่สุด
9	มีการใช้สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.76	.81	มากที่สุด
10	มีวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและประเมินตามสาพจริง	4.81	.68	มากที่สุด
11	มีเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจนและยุติธรรม	4.69	.92	มากที่สุด
12	คู่มือช่วยให้นิสิตออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน	4.87	.74	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	**4.75**	**.75**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน พบว่าโดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-based Learning: PhBL) (2) ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนิสิต และ (3) ประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือ ผลการวิจัยสามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า คู่มือที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.51/82.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด (80/80) สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาคู่มือมีความเป็นระบบและสอดคล้องกับหลักการออกแบบการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ข้อค้นพบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าการพัฒนาคู่มือครั้งนี้ได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การออกแบบโครงสร้างเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐาน ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (connoisseurship) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยยกระดับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความเหมาะสมของเครื่องมือ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของไพบูลย์ ลิ้มมณี (2558) พัชทิชา กุลสุวรรณ์ (2558) และวุฒิศักดิ์ บุญแน่น (2558) ที่พบว่าคู่มือหรือชุดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยใช้กระบวนการอย่างเป็นระบบและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จะมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ทั้งนี้อาจสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการบูรณาการเนื้อหากับสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นแกนสำคัญของแนวคิด PhBL นอกจากนี้ประสิทธิภาพของคู่มือยังสะท้อนให้เห็นว่าการนำ “ปรากฏการณ์” มาเป็นบริบทในการเรียนรู้ช่วยให้เนื้อหามีความหมาย (meaningful learning) และเอื้อต่อการเชื่อมโยงองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นร้อยละ 70.37 และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับดีถึงดีมาก (ร้อยละ 100) ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผลของคู่มือที่พัฒนาขึ้น ผลลัพธ์ดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยกรอบแนวคิดของการเรียนรู้เชิงสร้างองค์ความรู้ และการเรียนรู้แบบสืบเสาะ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่มีความซับซ้อน กระตุ้นให้เกิดการตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูล การอภิปราย และการสังเคราะห์องค์ความรู้ร่วมกัน

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวส่งเสริมการเรียนรู้เชิง และการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทัณฑธร (จุ้ยสวัสดิ์, 2564) และ (หัสวนัส เพ็งสันเทียะ, 2563) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ (วุฒิศักดิ์ บุญแน่น, 2558) ที่รายงานค่าดัชนีประสิทธิผลในระดับสูง ในประเด็นของความสามารถเชิงปฏิบัติ ที่อยู่ในระดับดีมากนั้น อาจอธิบายได้ว่าคู่มือที่พัฒนาขึ้นไม่ได้เน้นเพียงความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังออกแบบกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง การทำงานกลุ่ม และการสะท้อนคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะครูในบริบทวิชาชีพ

ความพึงพอใจต่อคู่มือการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อคู่มือในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถอธิบายได้จากหลายปัจจัย ได้แก่ (1) ลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความแปลกใหม่และเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง (2) บรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (3) การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานไม่เพียงแต่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ (learning outcomes) แต่ยังส่งผลต่อมิติทางอารมณ์และแรงจูงใจ (affective domain) ของผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การใช้ “ประเด็นร้อน” (hot issues) เป็นตัวกระตุ้นการเรียนรู้ ยังช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้อง (relevance) ของเนื้อหา และทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ในบริบทชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic learning)

องค์ความรู้การวิจัย

จากการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ พบว่า ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเลือกใช้สถานการณ์ (Selecting Affairs Process) ขั้นที่ 2 การตั้งคำถาม (Inquiry Question Process) ขั้นที่ 3 การค้นคว้าหาข้อเท็จจริง (Fact-finding Process) ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลการค้นคว้าสู่สาธารณะ (Public Presentation Process) ขั้นที่ 5 การสะท้อนการเรียนรู้ (Reflection Process) และขั้นที่ 6 การประเมินผล (Evaluation Process) แสดงดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning) คือกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบบูรณาการ 6 ขั้นตอน เริ่มต้นจากการ เลือกสถานการณ์ จริงในโลกมาเป็นตัวตั้ง เพื่อนำไปสู่การตั้งคำถาม เชิงสืบเสาะที่กระตุ้นการคิดขั้นสูง จากนั้นให้ผู้เรียน ค้นคว้าหาข้อเท็จจริง ผ่านการทำงานกลุ่มและสืบค้นด้วยตนเอง ก่อนจะ นำเสนอผลงานสู่สาธารณะ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น และปิดท้ายด้วยการให้ผู้เรียน สะท้อนการเรียนรู้ เพื่อทบทวนตนเอง โดยมีผู้สอนทำหน้าที่ ประเมินผล ตามสภาพจริงอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอน

สรุป

การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน โดยสามารถพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด อีกทั้งยังส่งผลให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน รวมถึงมีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพนิสิตครูในระดับบัณฑิตศึกษา ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้มีส่วนช่วยยืนยันและขยายองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานในบริบทการศึกษาสังคมศึกษา อีกทั้งยังเป็นแนวทางเชิงประจักษ์สำหรับการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนการสอน และการยกระดับสมรรถนะวิชาชีพครูให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานมี 7 องค์ประกอบ และมีประสิทธิภาพเหมาะสำหรับนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาหลักสูตรในสถาบันอื่น

2. ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม วางแผนกิจกรรมให้เหมาะสม มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้ และสถาบันควรมีบุคลากร/สื่อสนับสนุน พร้อมจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ

3. สถาบันควรชี้แจงแนวทางให้ชัดเจน ผู้สอนต้องวิเคราะห์ผู้เรียนและหลักสูตร วางแผน ติดตาม และมีความรู้เนื้อหาและวิจัยอย่างเพียงพอ

4. ผู้เรียนต้องมีความมุ่งมั่นและแรงจูงใจ ควรกำหนดงาน แผนติดตาม และมีการให้คำแนะนำและเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน ร่วมกับการใช้ปัญหาเป็นฐานรายวิชา ปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาและ การจัดการชั้นเรียนและรายวิชาอื่น ๆ โดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม เนื่องจาก ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนด้วย

2. ควรมีการวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน รายวิชาปรัชญาการศึกษากับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาและการจัดการชั้นเรียน สำหรับนิสิตปริญญาโทสาขาการสอนสังคมศึกษา โดยใช้แนวคิดอื่น ๆ เช่น การพัฒนาในรูปแบบการศึกษาทางไกล การศึกษาแบบออนไลน์ การพัฒนารูปแบบรายวิชาในลักษณะ E-Learning เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม และคณะ. (2553). *การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน: สมรรถนะหลัก (Core Competency).* ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์. (2564). *การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาโดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานสำหรับห้องเรียนแบบไฮบริด ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ "วิทยาลัยสงฆ์แพร่".* ครั้งที่ 2 ของวิทยาลัยสงฆ์แพร่.

ทัณฑธร จุ้ยสวัสดิ์. (2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน.*ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยบูรพา.

ทิศนา แขมมณี. (2554). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หัสวนัส เพ็งสันเทียะ. (2563). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวัดประเมิน และวิจัยการศึกษา,* บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชทิชา กุลสุวรรณ์. (2558). การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการสำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ใน *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(1): 265-276.

วุฒิศักดิ์ บุญแน่น. (2558). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความเพียรของนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม).* มหาสารคาม: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (ฝ่ายมัธยม).

เลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานความก้าวหน้าการจัดการเรียนรู้ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2561-2562.* กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ไพบูลย์ ลิ้มมณี. (2558). *การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนรู้รายวิชา การถ่ายภาพสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Bubpamas, S., & Songserm, U. (2024). Teacher competency development through phenomenological learning. *Journal of Educational Studies*, 18(2), 45–60.

Chaiwon, P., & Nugultham, S. (2021). Phenomenologically-based integrated learning to promote higher-order thinking skills. *Journal of Educational Studies*, 15(1), 23–37.

Chantem, S. (2022). *Hybrid Learning with the innovation of teaching accounting subjects in the 21st century. 21: Case studies of the University of the Thai Chamber of Commerce.* Retrieved December 8, 2022 from https://bit.ly/3nyjaw3/. (In Thai)

Chotchuang, R., Somchai, T., & Kittipong, N. (2025). Development of active learning management using 21st-century creative thinking concepts. *Journal of Educational Research*, 20(1), 75–92.

Insan, M. (2025). Application of artificial intelligence combined with phenomenological learning. *Journal of Educational Technology and Innovation*, 12(1), 101–118.

Jongyung, K. (2025). Phenomenon-based learning: Integrating interdisciplinary knowledge in modern classrooms. International *Journal of Educational Innovation*, 9(1), 33–48.

Kongrat, S. (2024). The effect of phenomenon-based learning management on student achievement and satisfaction. *University Journal of Educational Studies*, 17(3), 89–105.

Manowaluilou, P., Srisawat, K., & Thamma, R. (2022). Teacher competency development based on constructivist learning concept. *Journal of Educational Research*, 14(2), 55–70.

Niyomphon, T., Wattanakul, P., & Rattanachai, S. (2023). Phenomena-based learning management to develop analytical thinking skills. *Journal of Educational Research and Development*, 19(2), 112–128.

Pibool, S., & Suthasinobol, T. (2021). Educational reform in Finland and its application in Thailand. *Journal of Educational Policy*, 10(1), 1–15.

Randall, V. A., & Thornton, N. A. (2001). Do androgens influence hair growth by altering the paracrine factors secreted by dermal papilla cells? *in Eur J Dermatol*, 11(4): 315-20.

Richard M. (1990). *Management: Theory, Process and Practice. 5thed.* New York: Harcourt Brace Jovanorich.